

PAMÁTKY VE SPRÁVĚ NPÚ A JEJICH ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ NÁVŠTĚVNÍKŮM S OMEZENOU SCHOPNOSTÍ POHYBU.

Milan Jančo

Národní památkový ústav spravuje 103 (<http://www.npu.cz/npu/zprist/>) nejvýznamnějších národních kulturních a kulturních památek České republiky. Zastoupeny jsou mezi nimi hrady a hradní zříceniny, hrady a tvrze přestavěné na zámky, zámky, kláštery, kostely, hrobky, komponovaná krajina se souborem barokních plastik, soubory lidové architektury (muzea v přírodě, tzv. skanzeny) a technické památky. V rámci projektu „Památky *takřka* bez bariér“ probíhajícího průběžně od roku 2004, byla většina z nich již zhodnocena z hlediska potřeb a požadavků návštěvníků na vozíku. Získané informace byly publikovány v průvodci „Jak dobýt hrad. Památky *takřka* bez bariér“ určeném pohybově postiženým návštěvníkům, seniorům a jejich rodinám. Důkladná znalost „přístupnosti“ památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu zároveň umožnila první zobecnění problematiky zpřístupňování historických staveb návštěvníkům s omezenou schopností pohybu a vyslovení základních zobecňujících doporučení a pravidel zpřístupňování památek vozíčkářům.

Pokud se přistupuje ke zpřístupňování historických objektů návštěvníkům na vozíku, měly by být dodrženo následující:

U každého památkového objektu je prioritou ochrana jeho památkových, architektonických, historických a umělecko-historických hodnot. Nejedná se o novostavby, ani o dokončené stavby nevykazující památkové hodnoty dle § 2-4 zákona 20/1987 Sb. o státní památkové péči, v platném znění. Výše uvedeným hodnotám a jejich zachování je proto podřízeno i zpřístupňování památek návštěvníkům na vozíku, dle vyhlášky č. 369/2001 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace, v platném znění.

Veškeré úpravy s cílem zpřístupnění památky NPÚ vozíčkářům by měly být zcela bezpečné. Návštěvníka by v žádném případě neměly ohrozit na zdraví a na životě.

Problematika zpřístupňování památek vozíčkářům by měla být řešena komplexně, ve třech rovinách:

- zajištění dostupnosti přístupové trasy od místa kam se vozíčkář dopraví sám, tj. z parkoviště, autobusového nebo vlakového nádraží s nízkopodlažními dopravními prostředky - spoji, až ke vstupu do vnějšího areálu památky;
- zajištění dostupnosti exteriéru památky, parku, zahrady, nádvoří, úplné nebo částečné;
- zpřístupnění interiéru památky, úplné nebo částečné;

Při hledání možností zpřístupnění památky je nutná a žádoucí spolupráce s organizacemi vozíčkářů, jejichž členové znají nejlépe potřeby a požadavky spoluobčanů odkázaných na vozík. Současně upozorní i na ta „problémová místa“, která běžnému zdravému člověku zůstávají „neviditelná“, znamenají však bariéry ztěžující či přímo znemožňující návštěvu památky a absolvování její prohlídky. Každý, kdo se rozhodl dokumentovat památky z hlediska potřeb a požadavků vozíčkářů by měl mít praktickou zkušenost s tím, jak se „chodí“ pomocí mechanického vozíku.

Každá památka ve správě Národního památkového ústavu (kromě zřícenin hradů Bezděz a Žebrák) by měla vozíčkářům poskytovat „základní služby a zázemí“ v podobě:

- bezbariérové toalety upravené pro vozíčkáře opatřené mezinárodním logem vozíčkáře (Příloha č. 1 k citované vyhlášce č. 369/2001 Sb., v platném znění, 2.4. Hygienická zařízení);
- uzavřeného bezbariérově přístupného přístřešku pro krátký odpočinek, posezení, nejenom v případě náhlého zhoršení počasí;
- bezbariérově upraveného občerstvení, restaurace;
- parkoviště s parkovacím místem pro vozíčkáře, nebo samostatného parkovacího místa pro vozíčkáře;
- signalizačního zařízení (zvonku – zabudovaného mikrofonu a sluchátka), prostřednictvím kterého si vozíčkář může přivolat pomoc správy památky (jsou-li pro tuto službu k dispozici požadované kapacity);

Informace o dostupnosti památek vozíčkářům by měly přinášet internetové stránky jednotlivých památek. Součástí poskytovaných informací, kromě informací o základních službách a zázemí, by mělo být upozornění, zda památku mohou navštívit návštěvníci na elektrickém vozíku (s možností dobíjení baterií) nebo jen na běžném mechanickém vozíku. K dispozici by měl být seznam pomůcek, které si vozíčkáři mohou, pokud jimi památka nedisponuje, přinést s sebou (doporučený typ mobilní schodišťové plošiny, tzv. schodolezu, ližin) i s označením míst kde je lze použít. Chybět by neměla informace o vstupech v doprovodu asistenčního psa pomáhajícího i občanům s pohybovými problémy (www.pomocnetlapky.cz).

Každá památka vyžaduje individuální přístup a individuální posouzení z hlediska potřeb a požadavků vozíčkáře.

Pro zpřístupnění památek NPÚ vozíčkářům je potřebná důkladná znalost zpřístupňované památky a znalost jednotlivých bariér, které je potřeba identifikovat a následně odstranit (je-li to možné), překonat, obejít, nebo i akceptovat, protože i „bariéry“ mohou být součástí památkové chráněných, architektonických hodnot dané památky.

Ne všechny památky NPÚ lze vozíčkářům plně nebo i částečně zpřístupnit. I u nich je potřebné se o jejich zpřístupnění pokusit, dokumentací z hlediska potřeb a požadavků vozíčkářů. Je totiž potřebné přesně vědět, proč je daná památka pro vozíčkáře nepřístupná, v čem spočívá problém (překážka), který nelze řešit a kde jsou umístěné „akceptované“ bariéry, které nelze odstranit, obejít a překonat.

Nejčastějšími bariérami v památkách jsou vertikální bariéry. V interiéru památky jsou to vřetenová a točitá schodiště, schodiště v tloušťce zdiva užší než 800 mm a ostatní schodiště. V exteriéru jsou vertikálními bariérami prudké svahy nacházející se přímo v areálu památky. Méně časté jsou horizontální bariéry. V interiéru památky je tvoří rozdílné úrovně pochozích ploch v jednotlivých patrech, i v přízemí, pokud je památka srostlicí několika starších budov. Horizontálními bariérami jsou zúžené vstupy do místností a u středověkých a renesančních památek i zvýšené prahy. V exteriéru jsou nejčastějšími horizontálními bariérami hrubá úprava dlažby a povrchy ze sypaných nebezpečných materiálů. Nejsložitější při řešení otázky zpřístupnění památek návštěvníkům na vozíku jsou objekty, ve kterých se střetají jak horizontální, tak i vertikální bariéry.

Památka může být pro vozíčkáře přístupná pokud se zpřístupněné interiéry nachází v přízemí přístupném bez nutnosti využití pomůcek, nebo v přízemí dostupném s pomocí jednoduchých pomůcek, šikmých pevných, nebo mobilních ramp a ližin. Bezbariérově dostupné mohou být interiéry vyšších pater, pokud se památka opírá o svah. Zpřístupnění památky může zajistit přístup historickou arkádou, kolonádou, rampou, mostem, nebo boční hospodářskou budovou. U zřícenin malých rozměrů umožňuje prohlídku samotný rozsah památky, do které „je vidět“ z každého místa na lehce přístupném nádvoří.

Přístupujeme-li k překonávání bariér za účelem zpřístupnění památek vozíčkářům, měl by být využit veškerý vlastní potenciál památky daný její architekturou, umístěním v terénu a jejím dobovým technickým vybavením, např. historickým výtahem nebo jeho zbytkem v podobě prázdné výtahové šachty. Moderní hydraulický výtah lze umístit do historické výtahové šachy (pokud se původní výtah nedochoval), odpadní šachty, věže, případně do schodišťové šachty, mají-li požadované rozměry. V krajních případech lze přistoupit k instalaci výtahu v památce, v místech, kde lze, po zralé úvaze, akceptovat zásah do historických stropů (kleneb), nebo k vybudování exteriérového výtahu respektujícího vnější úpravou charakter památky a vzhled vnějších fasád.

Při překonávání bariér v památce by se mělo začít u nejmenších a nejjednodušších bariér v podobě jednotlivých schodů v počtu od 1 do 4-5. Při výběru pomůcek k umožnění vstupu a prohlídky památky vozíčkáři by se mělo postupovat od nejjednodušších pomůcek k těm složitějším. Preferovat by se měly pomůcky, které nemají negativní dopad na památkové, architektonické a umělecko-historické hodnoty zpřístupňované památky a nevyžadují trvalý a neodstranitelný zásah do památky a její architektury. Jsou to ližiny, mobilní rampy a mobilní schodišťové plošiny, tzv. schodolezy. Pokud se v památce používají elektrické mobilní schodišťové plošiny, tzv. schodolezy, je nutné zajistit, aby byla baterie vždy dostatečně nabitá.

Ideálním, a ne ve všech případech dosažitelným, stavem je ten, když po ukončení oprav s cílem „překonání bariér“ absolvuje vozičkář prohlídku památky zcela samostatně, ve skupině běžných návštěvníků.

Nemůže-li být částečně nebo zcela bezbariérově přístupná památka celosezónně zpřístupněna návštěvníkům na vozíku, lze ji zpřístupnit krátkodobě a opakovaně v rámci tzv. Dnů bez bariér, během kterých je památka otevřena a zpřístupněna právě z hlediska potřeb a požadavků návštěvníků s handicapem, pro ně a jejich rodiny, asistenty, přátele a známé.

Je-li památka bezbariérově nepřístupná a její zpřístupnění návštěvníkům s omezenou schopností pohybu a orientace není možné, lze volit prohlídku pomocí virtuální reality, která v případě omezení přístupu do nejcennějších prostor památky (Karlštejn, Pernštejn) poslouží i běžným návštěvníkům, bez zdravotního handicapu.

Nejde-li památku NPÚ zpřístupnit návštěvníkům na vozíku, lze ji otevřít návštěvníkům s jinými handicapem, zrakově a sluchově a mentálně postiženým.

I když by se mohlo zdát, že zpřístupňování památek NPÚ vozičkářům je zpřístupňováním pro velice úzkou skupinu návštěvnické klientely, není tomu tak. Překonáním bariér, otevřením bran památek návštěvníkům s omezenou schopností pohybu je umožněno celým rodinám, jejich handicapovaným členům, letitějším členům, členům bez handicapu a jejich přátelům, známým, společně poznávat historii, kulturní dědictví a vést společně společný aktivní život. A to už je dostatečně pádný důvod, proč je potřebné otevírání památek návštěvníkům s omezenou schopností pohybu a orientace podporovat, proč je potřebné se o to pokoušet.

Projekt sledování památek z hlediska potřeb a požadavků vozičkářů finančně zajistilo Ministerstvo kultury České republiky.

Použitá a doporučená literatura:

Patrick BERNARD – Pierre FABRE: Muzea pro všechny. Příručka k fyzické a smyslové dostupnosti muzeí. Praha 1992.

Alexandra BRABCOVÁ (ed.): Brána muzea otevřená. Náchod 2002.

Kateřina BUREŠOVÁ – Ondřej ŠEFCŮ: Seznam vybraných nemovitých kulturních památek přístupných pro osoby se sníženou schopností pohybu. Praha 2004.

Daniela FILIPIOVÁ: Projektování bez bariér. Praha 2002.

Milan JANČO – Kateřina BUREŠOVÁ – Ondřej ŠEFCŮ: Jak dobýt hrad. Památky *takřka* bez bariér. Praha 2007.

Eva JELÍNKOVÁ, Marta CHADZIPOLICHRONISOVÁ, Jak se žije s handicapem aneb Poznat znamená porozumět. Brno 2008

Jan SKOPEC: Bezbariérové řešení staveb. Druhé, upravené a doplněné vydání Praha 2005.

Helena ŠNAJDROVÁ: Bezbariérové stavby. Právní a normativní prostředí, úpravy staveb pro pohybově postižené. Brno 2007.

Victoria YOUNG – Dennis URQUHART: Acces to the Built Heritage. Advice on the provision of acces for people with disabilities to historic sites open to the public. Edinburg 1996.

www.english-heritage.org.uk/upload/pdf/EH_EasyAccess_2004.pdf. Easy Acces to Historic Buildings. English Heritage.

Mgr. Milan Jančo

památkář archeolog

Národní památkový ústav - ústřední pracoviště,

Valdštejnské náměstí 3, 118 00 Praha 1 - Malá Strana

Tel.: 257 010 251

E-mail: janco@up.npu.cz

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ
k 9. ročníku konference

OBNOVA PAMÁTEK 2009

PÉČE O STÁTNÍ HRADY A ZÁMKY

**24. - 25. 3. 2009
Praha**

